

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

"כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" (שמות י"ט, ג' - ו')

(תפקידה של האשה ביהדות)

(ג) ומשה עלה אל האלוקים, ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל.... ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל.

שאלה מרכזית - מה משמעות הכפילות שבתחילה נאמר - 'כה תאמר לבית יעקב' ואח"כ נאמר - 'ותגיד לבני ישראל'.

'בית יעקב' - אלו הנשים, 'בני ישראל' - אלו האנשים - 'רש"י' בשם ה'מכילתא' מבאר: "כה תאמר. בלשון הזה וכסדר הזה. לבית יעקב. אלו הנשים תאמר להם בלשון רכה. ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין, פ"י לזכרים דברים הקשים כגידין".

'כה תאמר כסדר הזה' - מדוע יש לומר קודם לנשים

'רש"י' מביא בשם ה'מכילתא': "כה תאמר. בלשון הזה וכסדר הזה". ומבאר בעל **'שפתי חכמים'**: "היינו שיאמר לנשים תחילה ואח"כ לאנשים". וזאת בגלל שהן מוזכרות בתחילה, אך אינו מסביר, וגם **'מכילתא'** לא מבואר, מדוע צריך לומר קודם לנשים.

'ב'מדרש רבה' (שמות פרשה כח פסקה ב') מובאים מספר הסברים: א. ד"א למה לנשים תחלה שהן **מזדרזות במצות**. ב. ד"א כדי שיהו מנהיגות את בניהן לתורה. ג. א"ר תחליפא דקיסרין אמר הקב"ה כשבראתי את העולם לא צויתי אלא לאדם הראשון ואחר כך נצטויות חוה, ועברה וקלקלה את העולם. עכשיו אם איני קורא לנשים תחלה הן מבטלות את התורה. לכך נאמר כה תאמר לבית יעקב.

אך עדיין הסברים אלו צריכים בירור. כי לפי ההסבר הראשון שהן מזדרזות במצוות, אפשר לטעון גם הפוך, שיש קודם לומר לאנשים בכדי לזרזם גם כן במצוות. ואולי, הכוונה שאם הם יזדרזו לקיים את המצוות, אז האנשים יושפעו מהן וגם יזדרזו לקיים מצוות. ולפי ההסבר השני שהן מנהיגות את בניהן לתורה, זה עדיין לא מסביר מדוע יש להקדימן. ולפי ההסבר השלישי, שבעץ הדעת ה' לא ציווה את האשה וקלקלה, זו סיבה שעשוי יצוה גם את הנשים, אך לא מחייב להקדים אותן. בעל **'תולדות יצחק'** מסביר: "לפי שבבריאית אדם לא עשה הקב"ה חשבון מחוה במצות ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל, ולכן החטיאה לאדם, לזה אמר הקב"ה עשה מן הנשים חשבון גדול שלא יחטיאו לבעליהן". אך קצת קשה, לומר שחווה החטיאה את אדם הראשון כי לא עשו אתה חשבון גדול.

ומהר"ל ב'גור אריה' מסביר אחרת, שהנשים קלות להתפתות תחילה, כמו שעשה הנחש שדיבר אל האשה קודם, כי היא מתפתה בקלות תחילה, לכך כאן הקדים את הנשים, בכדי שלא יתפתו לא לקבל.

האשה קודמת כי מקיימת בתורת אינו מצווה ועושה - בעל **'ישמח משה'** (פר' יתרו) מבאר עפ"י המובא במדרש: "בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע נעקר יצר הרע מלבם". כי לכאורה קשה, מדוע הקדימו נעשה לנשמע? הרי לאחר ששמעו יהיו בגדר מצווה ועושה, ואם יעשו מיד יהיו בגדר אינו מצווה ועושה, והרי גדול המצווה ועושה משאינו מצווה ועושה, אז עדיף שקודם ישמעו ורק אח"כ יעשו?

וה'תוספות' במס' **'קידושין'** (ל"א ע"א) מסבירים, שמצווה ועושה גדול יותר, בגלל שיש לו יצר הרע, ודואג שמא יעבור על המצווה. יוצא שאם אין יצר הרע, אז אדם שאינו מצווה גדול יותר, כי עושה מתוך התנדבות אישית. והרי במעמד הר סיני נעקר יצר הרע מלבם, אם כן במצב זה, אינו מצווה הוא בדרגה גדולה יותר לכן הקדימו נעשה לנשמע. עכשיו ברור למה הקדים את הנשים לאנשים במעמד הר סיני, כי הנשים מקיימות את המצוות בגדר של אינו מצווה, ובמעמד הר סיני נעקר היצר הרע, ובמצב כזה מי שאינו מצווה הוא בדרגה גדולה יותר, לכן הקדים את הנשים לרמוז על כך שהן בדרגה גדולה מהאנשים, שהם בדרגה פחותה של מצווה ועושה.

'ותגיד' - דברים הקשים כגידון - מדברי **'רש"י'** משמע שמפרש את המילה - **'ותגיד'** כמבטאת דברים קשים כגידון. אך **'מכילתא'** (פרשת בחדש פרשה ב') לא מובאת פרשנות זו: "**דבר אחר** כה תאמר לבית יעקב בלשון רכה אמור ראשי דברים לנשים. ותגיד לבני ישראל ותדקדק עמהם ואמור להם". גם בעל **'שפתי חכמים'** אינו מביא מקור ל'**רש"י'** שהפועל - **'ותגיד'** פירושו דברים קשים כגידון.

גם הנוסח **שב'מדרש רבה'** (שמות כ"ח, ב') ביחס לאנשים, הוא נוסח מעודן יותר: "כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים, א"ל אמור להם ראשי דברים שהם יכולות לשמוע, ותגיד לבני ישראל אלו האנשים א"ל אמור להם דקדוקי דברים שהם יכולין לשמוע". ובספר **'תורת משה' לחת"ס** תמה על דברי **'רש"י'**, וטוען שלא מצינו כלל שמשה רבנו שינה את צורת דיבורו בין זכרים לנקבות, ולא ראינו כאן שהגיד לזכרים שום עונש, ומסכם שאין כאן דברים קשים כגידון אלא מתוקים מדבש.

אך בעל **'מנחת שיי'** מציין שהמקור של **'רש"י'** הוא ממדרש **'פסיקתא זוטרתא'** (לקח טוב, שמות יתרו): "כה תאמר לבית יעקב. אלו הנשים. ותגיד לבני ישראל. אלו האנשים, שצויהו לאמר לנשים בנחת ולהנעים המצות, ותגיד לבני ישראל המצות ודקדוקיהם, דברים שהן קשין כגידים, וראיה לדבר שלא תמצא בכל המקרא כמותו מלא יו"ד, ותגיד לשון גידין".

מעמדו הגבוה של הנשים לדעת החת"ס סופר - מצאתי מובא בשם **'חת"ס סופר'**: "והחתם סופר זצ"ל פירש בפסוקו פירוש מפתיע ומרעיש. לפני מתן תורה הורה הקדוש ברוך הוא למשה רבינו: "כה תאמר לבית יעקב", לך ואמור לנשים - ומה תאמר להן? ותגיד לבני ישראל", תאמר להן שהן תגדנה לגברים, לבעליהן ולבניהן. ומה תאמר כל אשה לבני ביתה? "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, אלה הדברים אשר תדבר - כל אשה - אל בני ישראל". אך לצערי לא מצאתי מקור לדברים אלו בפירושו.

אמנם מצאתי דבר דומה בדברי **'מהרש"א - חידושי אגדות'** ('סוטה' כ"א ע"א): "באגרא דמקריין ומתניין בנייהו כו'. פירוש שהאשה מצויה בביתה יותר מהאיש ואומרות לבניהן לילך לבית הספר. ויש לכוון בזה בקרא דכתיב **כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל**... ומדקדקים בזה למה הקדים הנקבות לזכרים?... נתן טעם ואמר - כה תאמר לבית יעקב שהן הנשים שתגיד לבני ישראל, ויהיה תגיד נסתר לנקיבה, שהיא תגיד לבניהן שילמדו, ותטרח היא בלמידתם, ובשכר זה יהיו הנשים בכלל קבלת התורה". יוצא, שגם לפירושו

המילה - 'ותגיד' אינה מוסבת למשה שיגיד לבני ישראל, אלא מוסבת על האשה שהיא תגיד לבני ישראל, אך בכינוי 'לבני ישראל' הוא מכוון רק לבנים ולא לגברים. ואולי, האמירה של משה לגברים מובאת בסוף פסוק ו': "אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל".

רעיון מרכזי - אם הדברים המובאים בשם ה'חת"ס סופר' אכן נאמרו על ידו, ניתן אולי להגדיר שמעמדה של האשה בבית היהודי הוא גבוה יותר משל האיש, ונקראת 'עקרת הבית' כי היא עיקר הבית. ואולי, אפשר לשער, שהנשמות חוצבו מדרגות שונות בשמים ונשמת האיש חוצבה מדרגה נמוכה יותר, ולכן יש סיבה להורידה לארץ, שתקיים תורה ומצוות וע"י זה תוכל להגיע לדרגה גבוהה יותר בשמים. אך הנשמה של האשה חוצבה מדרגה גבוהה יותר, וכל מטרת ירידתה לארץ היא רק בכדי לעזור לאיש שגם הוא יעלה בדרגתו.

"אעשה לו עזר כנגדו" - עפ"י זה נסביר את הפסוק: "לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו". כי יש שרואים בזה פחיתות לאשה שהיא משמשת רק כעזר לבעלה, ומבינים, שהאיש הוא העיקר. אך נוכל לומר, שישנם שתי אפשרויות להצמיד עזר לאדם:

א. ישנו אדם שהוא יודע היטב את כל אשר עליו לעשות, אך העבודה רבה, וצריך עוזר שיעשה בשבילו חלק מהדברים לפי הדרכתו. ובמקרה זה הוא צריך עוזר בדרגה נמוכה יותר, והעוזר יעשה את מה שאומרים לו לעשות. ב. אך ישנו אדם שצריך לעשות משהו, אך מתקשה בדבר וזקוק לעזרה. ואז צריך להצמיד לו אדם בדרגה גבוהה יותר, ויעזור לו לעשות את המוטל עליו. במקרה זה על העוזר להיות בדרגה גבוהה יותר, בכדי שידע ויוכל לעזור לו, ובכדי שהאדם ישמע בקולו.

עפ"י זה ניתן לומר, שהאשה ניתנה לאדם להיות לו לעזר, לא במעמד נמוך, אלא במעמד גבוה יותר. והאשה לא באה לעולם לתקן את עצמה, כי אז ה' היה בורא אותה לכשעצמה בלי קשר לזה שלא טוב לאיש להיות לבדו. ולכן צריכה להיות כל הזמן - 'כנגדו' - במובן של - למולו, כמו בפסוק: "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים ט"ז, ח'), כי כל תפקידה - לעזור לו בכל אשר צריך. 'כנגדו' - 'כנגדו' - אולי ניתן גם להסביר את המילה - 'כנגדו', שיש לנקד את האות - 'ג' בחיריק ולא בשווא, וכאילו כתוב - 'כנגדו' מלשון נגיד ומצווה.

"ויקח אחת מצלעתינו" (בראשית ג', כ"א) - 'צלע' - יש מפרשים שהכוונה איבר בגוף האדם הנקרא כך, אך מ'רש"י' משמע שהכוונה ל - 'צד', כי מביא לדוגמא את הפסוק - 'ולצלע המשכן'. ומדוע קרא ה' לחלק זה 'צלע' ולא 'צד'? **רמזים שונים במילה 'צלע' - נראה לומר, שבמילה - 'צלע' ניתן לראות הרבה רמזים:**

א. 'צלע' = 190, ורומז שבזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל 190 שנה לפני הזמן. ב. 'צלע' - מורכב מהמילים - 'צל' - 'ע'. והאות 'ע' בחשבון = 70, ורומז שבמשך 70 שנות האדם משמשת האשה כ"צל" לאדם ומסוככת עליו. ג. 'צלע' - מורכב מהמילים - 'צל' - 'ע', והגימטרייה של 'צל' = 120. ורומז שבמשך 120 שנות האדם, האשה צריכה לשים עליו 'עין' ולהשיג עליו. ד. 'צלע' - מורכב ממילים - 'צ' - 'על', לרמז שהאשה היא - 'צדיקה על', שהיא צדיקה ומרוממת ומצאת מעליו. ה. 'צלע' - בהיפוך אותיות = 'עלץ', שפירושו - 'שמחה', כי האדם השרוי לא אשה שרוי ללא שמחה.

שלא עשני אשה \ שעשני כרצוני - עפ"י זה נסביר הברכות הנ"ל בצורה זו. הגבר מברך - "שלא עשני אשה", לבטא את תודתו על כך, שתכליתו בעולם לתקן את עצמו, ולא עשאו אשה, כלומר כעזר למישהו אחר, שיגיע לתיקונו. להבנת ברכת: "שעשני כרצוני", מובא ב'טור' (או"ח סי' מ"ו): "ונהגו הנשים לברך שעשני כרצוני, ואפשר שנוהגים כן, שהוא כמי שמצדיק עליו הדין על הרעה". ולדברינו, נוכל לפרש, שאין כאן מעין השלמה עם מצב רע, אלא נפרש שהאות "כ" היא "כ" הדמיון, שה' נתן לאשה מעמד של 'רצוני' של ה' - "כ" - רצוני", לא בחיריק תחת ה"כ", אלא בשווא. שהרי רצוני של ה' הוא, שהזכר ישלים עצמו ע"י לימוד תורה, ומכיוון שקשה לו לבד, לכן יצר את האשה ככוח טבעי, שתעזור לאדם, ובזה היא מגלמת את רצונו של ה' בעולם, וזהו - "כ" - רצוני".

חיוב נשים בלימוד תורה ובקיום מצוות - לפי ההסבר הנ"ל, שמטרת ירידת האשה לעולם היא בכדי לעזור לאיש, יוצא שלצורך עצמה לא צריכה להתחייב בלימוד תורה ובקיום מצוות, אלא רק לעזור לאיש בדברים הללו. **לימוד תורה** - ולפי זה מובן, מדוע אישה אינה חייבת בלימוד תורה. **מצוות לא תעשה** - בעצם גם לא היתה צריכה לקיים מצוות. אלא, היות והיא נמצאת בעולם, היא לא יכולה לעשות פעולות שהן נגד רצון ה' ולעבור עבירות, לכן חייבת בכל מצוות - **לא תעשה** - כפי שחייב האיש, ובזה לא מחויבת לעשות משהו אלא לא לעשות. **מצוות עשה** - מצוות עשה מתחלקות לשניים: מצוות עשה שאינן תלויות בזמן, ויכולה לבצע אותן בזמן המתאים לה, היא מחויבת בהן, כי למרות שירדה מושלמת מבחינה רוחנית, הרי שאם האנשים מקיימים מצוות מסוג זה והיא לא תקיים הרי שזה יוריד אותה מבחינה רוחנית. ועוד, מכיוון שתפקידה להדריך את ביתה, לכן גם היא חייבת לקיימן, כי ברור שאם היא עצמה לא תקיים את אותן מצוות, לא תוכל להשפיע על בני ביתה לקיימן. אך מצוות עשה שהזמן גרם אותן, והיא צריכה לשעבד את הזמן לקיום אותן מצוות, הרי שהיא תהיה פטורה מהן, כי לא לשם כך באה לעולם, וזמנה משועבד לעזור לבני ביתה בקיום תורה ומצוות.

לנשים - בלשון רכה, לזכרים - בלשון קשה - עפ"י זה נסביר, שלנשים יש לומר בלשון רכה, לא בגלל שיש להתייחס אליהן בצורה עדינה יותר, כי אם היו מחויבות כמו הזכרים היה גם להם צריך לומר בלשון קשה כגידין. אלא בגלל שהן כלל לא מחויבות מעיקר מציאותן, והן באו בשליחות ה', למלא את רצונו בעולם, לעזור לזכרים לקיים את התורה והמצוות, ולכן אין מקום לדבר אליהן בלשון קשה, אך לזכרים שהם מחויבים בתורה ובמצוות מעיקר ירידתם לעולם, להם יש לדבר בלשון קשה.

"נשים במאי זכינו" - ואמנם, הן ירדו לעולם מושלמות יותר מהבחינה הרוחנית, וירדו בשביל לעזור לגברים, אך, לא סביר שהן יחזרו לעולם העליון לאחר שמילאו את תפקידן בעולם הזה, והדבר לא נתן להם שום התעלות רוחנית, כי תמיד יש דרגות גבוהות האחת מהשנייה, ובמה יתעלו אם אינן חייבות בתורה ומצוות. ועל זה דנה הגמ' במס' 'ברכות' (י"ז ע"א): "א"ל רב לר' חייא נשים במאי זכינו? באקריוי בנייהו לבי כנישתא ובאתנוי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן". ומשמע, שהזכויות להם קשורות בזה שמדרבנות את בנייהו ובעליהן ללמוד תורה. ולמרות שחייבות בחלק מהמצוות, אך לדעת ה'רמב"ם' המצוות הן רק כבסיס ללימוד התורה בבחינת - 'נר מצוה', לעומת לימוד התורה שהיא בבחינת - 'יתורה אור', והיא שותפה בלימוד כשותפות יששכר וזבולון.

לעילוי נשמות - הגיליונות של כל השנה כולה וכן הלימוד של כל השנה כולה מוקדשים לע"נ אחד מחשובי לומדי הכולל 'תורתך שעשועי' - ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל שנלב"ע.

לע"נ ר' אברהם הכהן בן חנוס ז"ל מלומדי הכולל 'תורתך שעשועי' שנלב"ע. ולע"נ ר' אדמונד רפאל בן ז'היה.

השיעורים מתקיימים בזית הכנסת חניכי הישיבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדק פתח תקוה

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net